

Aantal melkveebedrijven met meer dan 250 koeien bijna verviervoudigd in tien jaar tijd

Megastallen in kikkerlandje

Het onderwerp megastallen is lang gemeden door de agrarische sector. Inmiddels krijgt het onderwerp veel aandacht, maar lijkt vooral emotie de discussie te beïnvloeden. Ook de melkveehouderijsector zal zich moeten inspannen om bedrijfsontwikkeling mogelijk te houden.

tekst **Jaap van der Knaap**

Voorlopig geen vergunningen meer voor melkveebedrijven die een stal willen bouwen voor meer dan 250 koeien in Nederland. Tenminste, dat is de wens van de meerderheid van de Tweede Kamer, die half februari twee moties goedkeurde tijdens een debat over megastallen. Staatssecretaris Henk Bleker van het ministerie van Economie, Landbouw en Innovatie (ELI) is niet zover. Hij vindt het verlenen van vergunningen een aangelegenheid voor gemeenten en provincies.

Toch zal Bleker door het goedkeuren van de moties wel serieus moeten kijken naar de uitvoering op landelijk niveau. Begin februari kondigde hij al aan om een maatschappelijke discussie te willen voeren over megastallen met vertegenwoordigers van de provincie, de veehouderijsector en maatschappelijke organisaties. 'Ik hoop dat die discussie niet te star gevoerd gaat worden en zich niet vast zal zetten op getallen', zo reageert Wim Thus, afdelingsdirecteur landbouw bij de Rabobank. 'Het gaat niet om de aantallen dieren, maar om de maatschappelijke inbedding

Een familiebedrijf van twee broers en een medewerker heeft al snel meer dan 250 koeien

van grootschalige veebedrijven in de samenleving.' Dat het volgens Thus een lastige discussie is, is nog zwak uitgedrukt, zo blijkt wel uit het feit dat het onderwerp megastallen een belangrijk item was tijdens de Provinciale Statenverkiezingen in Nederland. 'De sector moet niet weglopen voor de dialoog met de samenleving, het onderwerp over grootschalige landbouw is eigenlijk veel te lang gemeden', aldus Thus. 'Daardoor wordt de discussie niet rationeel, maar juist emotioneel gevoerd. Voor- en tegenstanders begrijpen elkaar daardoor niet meer.'

Van 40 naar 150 megabedrijven

De term 'megastal' beheerst de media. Maar wanneer valt een stal onder de noemer megastal? In een brief aan de Tweede Kamer op 11 februari noemde Bleker bedrijven met meer dan 500 Nederlandse grootte-eenheden (nge) megastallen. Dat komt neer op ongeveer 320 melkkoeien. Bleker baseerde zich op de Raad voor het Landelijk Gebied, die deze definitie had opgesteld. Dat de grens in de moties naar beneden is bijgesteld naar 300 nge kwam voor Henk Brink, waarnemend voorzitter van LTO Noord, als een onaangename verrassing. 'De discussie over grootschalige landbouw moet gaan over duurzame productie en dierwelzijn en dat is niet te meten in getallen. Het getal 300 is uit de lucht gegrepen, een modern familiebedrijf van twee broers en een medewerker heeft al snel meer dieren.'

Daar moet volgens Brink de politiek wel oog voor hebben. 'Bedrijfsontwikkeling is van alle generaties. Die ruimte moet er blijven. Ik verwacht van de politiek dat ze op basis van argumenten beslissingen neemt en niet op basis van emoties in debatten.'

Brink wil als portefeuillehouder ruimtelijke ordening van LTO Nederland graag deelnemen aan de maatschappelijke discussie over megastallen. 'Niet alles kan overal, dat erkennen we ook. Op sommige plaatsen passen geen stallen van 500 koeien of meer, maar voor bedrijven die rekening houden met het landschap en de omgeving en die voldoen aan de eisen van dierwelzijn en duurzaamheid, moet ruimte blijven om zich te kunnen ontwikkelen.'

De discussie over megastallen en de politieke wens van een bouwstop zal volgens Edo Gies, onderzoeker dynamisch ruimtegebruik bij Alterra Wageningen UR, uiteindelijk geen gevolgen hebben voor de ontwikkelingen van de melkveehouderijsector. 'Ik voorspel nog steeds dat over twintig jaar de helft van de veestapel in Nederland gehuisvest is op bedrijven met meer dan 250 koeien. Mogelijk dat de eisen strenger worden en er niet op alle locaties meer mag worden gebouwd, maar de ontwikkelingen gaan onverminderd door.'

Gies heeft een overzicht gemaakt van de locaties met meer dan 250 koeien in het jaar 2000 en van de bedrijven met dezelfde omvang tien jaar later (zie figuur 1). De cijfers zijn afkomstig van de CBS-landbouwtelling. 'In 2000 waren er ruim 40 bedrijven met meer dan 250 dieren, in 2010 lag dat aantal op ruim 150 bedrijven', zo geeft Gies aan. Vooral in Noord-Nederland is er een toename van grote bedrijven zichtbaar.

Megastal als verkiezingsitem

De toename van grote bedrijven was een reden voor Milieudefensie om te onderzoeken in hoeverre de samenleving achter deze vorm van landbouw staat.

Milieudefensie noemt zichzelf een beweging die zich inzet voor het oplossen en voorkomen van milieu-problemen en zich afzet tegen megastallen. Vlak voor de verkiezingen van de Provinciale Staten werden 1092 kiezers benaderd voor hun mening over megastallen. Circa de helft (56%) daarvan ziet niets in megastallen, waarbij als voornaamste redenen zorgen om dierwelzijnsniveau (38%) en volksgezondheid (27%) worden genoemd.

Maar is een complexe discussie wel te vangen in de eenvoudige vraag of iemand voor of tegen megastallen is? Klaas Breunissen, woordvoerder van Milieudefensie, vindt van wel. 'Dit is een normale onderzoeksvraag. In mijn beleving is megastal niet eens meer een negatief woord. We gebruiken in onze campagne zelf veefabrieken. Het zou veel suggestiever zijn geweest wanneer we die term hadden gebruikt.'

Milieudefensie heeft bewust veel aandacht gevraagd voor megastallen rondom de verkiezingsperiode. 'We wilden er een verkiezingsitem van maken en dat is gelukt. We willen een trendbreuk forceren naar een duurzamere landbouw. Daar passen geen megastallen in.' Dat grote stallen niet per definitie slecht voor dierwelzijn zijn, is volgens Breunissen een wassen neus. 'Megastallen worden gebouwd om kostprijzen te beheersen. Daar wordt niet extra geïnvesteerd in dierwelzijn. De ondernemers doen wat de wetgeving vraagt, maar beslist niet meer. We zijn niet tegen boeren, maar bij een gangbaar familiebedrijf kun je sneller de omslag maken naar een duurzame productie met weidegang dan bij een megastal.'

Staatssecretaris Bleker heeft aangegeven het onderzoek van Milieudefensie te willen gebruiken in

de maatschappelijke discussie over megastallen.

Dat provincies grote stallen proberen tegen te houden door bijvoorbeeld het bouwblok te beperken tot 1,5 hectare, vindt Edo Gies van Alterra een verkeerde ingreep. 'Er komen nieuwe, mogelijk wel veel diervriendelijkere stalsystemen, zoals vrijloopstallen, die meer ruimte vragen. Wanneer het bouwblok sturend wordt, is het gevolg dat veehouders rare bouwwerken bedenken om toch zo veel mogelijk dieren binnen het bouwblok te houden. Dat wordt een geprop op het bouwblok. Beter is het om het bouwblok vrij te geven met daarbij bijvoorbeeld de eis dat een landschapsarchitect in de hand moet worden genomen of dat er een bepaald percentage van het bouwblok met beplanting moet worden ingevuld.'

Zorg voor elk dier

De benadering van Gies om ruimte te geven om stallen goed in de omgeving in te passen krijgt bijval van zijn collega's van Wageningen UR. Wageningen UR publiceerde in februari een bundel met dertig verhalen met de titel 'Over zorgvuldige veehouderij'. Daarin komt nadrukkelijk naar voren dat bij moderne veehouderij niet alleen gedacht moet worden vanuit economie, maar ook vanuit dierwelzijn en begrip vanuit de samenleving.

Elsbeth Stassen, hoogleraar dier en samenleving, zat in de redactieraad van de verhalenbundel. 'Het aantal mensen dat in de agrarische sector werkt, is afgelopen dertig jaar enorm afgenomen, terwijl het aantal burgers dat hobbydieren zoals kippen en schapen houdt, sterk is gestegen. Mensen denken daardoor anders over dieren. Het dier heeft meer waarde gekregen.' Het anders denken – Stassen omschrijft het als 'de menselijke maat' – heeft invloed op het beeld van de me-

peiljaar 2000

• bedrijven
> 250 melkkoeien

peiljaar 2010

• bedrijven
> 250 melkkoeien

Figuur 1 – Bedrijven met meer dan 250 koeien in 2000 en in 2010 (bronnen: GIAB, CBS-landbouwtelling en Alterra)

gastallen. 'De samenleving accepteert dat dieren gehouden worden voor productie van voedsel. Maar onderzoek heeft aangetoond dat volgens die menselijke maat uit respect voor dierlijk leven alle dieren zorg nodig hebben. Dieren die individuele aandacht geven lukt niet meer in grote varkens- en kippenstallen. De burger is bezorgd dat dat ook zo zal gaan bij rundveebedrijven. Hoe gaat de veehouder die zorg invullen? Met goedkope arbeidskrachten? Dat is geen positief signaal naar de samenleving.'

Volgens Stassen zal de sector in de discussie rondom megastallen daarom niet alleen op zoek moeten gaan naar technische oplossingen. 'Een technische oplossing door bijvoorbeeld te kiezen voor een automatisch monitoringsysteem dat koesignalen kan meten, maakt het dier juist nog meer tot een product. Met technische oplossingen overtuig je de burger niet meer.'

De Rabobank gaat er net als Alterra niet van uit dat door het aannemen van de moties de sector op slot gaat. Thus: 'Dit

kabinet heeft recent gemeld dat de agri-foodsector een van zijn speerpunten is. Daar put ik wel vertrouwen uit, maar we moeten niet gewoon weglopen voor het debat. Je ziet ook discussie in de sector zelf. Er zijn ook collega-bedrijven die bezwaar maken bij vergunningaanvragen voor grootschalige nieuwbouw. In de landbouw leeft veelal de gedachte "big is beautiful", maar ook boeren zelf snappen dat dat niet meer van deze tijd is.'

Mammoetbedrijven

Volgens Thus onderneemt de Rabobank geen actie om een mogelijk tijdelijke bouwstop tegen te gaan. 'Het moet helder zijn dat wij geen stallen bouwen, die keuze maken de ondernemers. Deze discussie over megastallen is niet nieuw. Jaren geleden werden er politieke besluiten genomen om extreem grote bedrijven beheersbaar te houden. Toen heetten ze geen megastallen, maar mammoetbedrijven. De discussie is van alle tijden, maar je moet oppassen dat er geen beslissingen worden genomen op basis van emoties.' Henk Brink sluit zich daarbij aan. 'We moeten de dialoog aangaan en de discussie voeren op basis van argumenten. Nog geen procent van de Nederlandse koeien staat op dit soort grote bedrijven, je moet het aantal megastallen dus wel in de juiste proporties zien.'

Het onderzoek van Milieudefensie wijst uit dat de samenleving vooral zorg heeft over het dierwelzijn op grote bedrijven. 'Maar die zorg is onterecht', aldus Brink, die dit 'een gebrek aan kennis van de consument' noemt. 'Grote bedrijven investeren juist in dierwelzijn. Als sector moeten we alles uit de kast halen om maatschappelijk draagvlak te behouden.'

➤ Kijk voor reacties van collega-veehouders naar de film op www.veeteelt.nl

Streep door bouwplannen Britse megastal

Dat grootschalige melkveehouderij weerstand op kan roepen in de samenleving, ondervonden Britse melkveehouders in het plaatsje Lincolnshire. Zij vroegen in eerste instantie een vergunning aan voor een stal van 8100 koeien. Onder druk van het publieke debat dat vervolgens ontvlamde, werden de bouwplannen naar beneden bijgesteld tot 3770 koeien. Maar het protest bleef en ondanks de bereidheid voor 4 miljoen Britse pond extra te investeren in afval- en mestverwerking, bleef het Britse milieugentschap steeds weer argumenten aanvoeren

om geen vergunning te verlenen. Half februari zetten de initiatiefnemers definitief een streep door de bouwplannen. In een verklaring gaven de veehouders aan dat de samenleving een onjuist beeld heeft van schaalvergroting. 'De uitdaging van de landbouw is om meer te produceren met minder. Maar om dat te kunnen doen en daar draagvlak voor te krijgen, moeten we als sector vaker de staldeuren openzetten, zodat iedereen kan zien dat dierwelzijn en aandacht voor het milieu niets te maken hebben met schaalgrootte.'